

РІШЕННЯ
РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ДФ 58.082.101
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

про присудження ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
на підставі прилюдного захисту дисертації
«Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи»
за спеціальністю 051 - Економіка
06 березня 2026 року

Здобувач ступеня доктора філософії Башуцький Роман Богданович, 1994 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2015 році Тернопільський національний економічний університет за спеціальністю «Менеджмент» і отримав ступінь бакалавра, у 2017 році магістратуру Тернопільського національного економічного університету за спеціальністю «Бізнес-адміністрування» та отримав ступінь магістра. У 2022 році вступив до аспірантури Західноукраїнського національного університету та успішно виконав освітньо-наукову програму за спеціальністю 051 «Економіка».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом ректора № 14 від 09.01.2026 року на підставі рішення Вченої ради Західноукраїнського національного університету (протокол № 5 від 09.01.2026 року) у складі:

голови разової спеціалізованої вченої ради: Птащенко Олени Валеріївни, докторки економічних наук, професорки, професорки кафедри економічної кібернетики та інформатики Західноукраїнського національного університету.

рецензентів:

Панасюк Валентини Миколаївни, докторки економічних наук, професорки, в. о. завідувача кафедри аудиту Західноукраїнського національного університету;

Кириленка Сергія Вікторовича, кандидата економічних наук, старшого викладача кафедри підприємництва і торгівлі Західноукраїнського національного університету.

офіційних опонентів:

Сагайдака Михайла Петровича, доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;

Юрченка Олександра Анатолійовича, кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри міжнародної економіки Київського столичного університету імені Бориса Грінченка;

на засіданні 06 березня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії Башуцькому Роману Богдановичу в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка на підставі публічного захисту дисертації «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи».

Дисертацію виконано в Західноукраїнському національному університеті Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль.

Науковий керівник - Буяк Леся Михайлівна, докторка економічних наук, професорка, завідувачка кафедри економічної кібернетики та інформатики Західноукраїнського національного університету Міністерства освіти і науки України.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису з дотриманням вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі наукові положення, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, отримані автором особисто. Для забезпечення достовірності та обґрунтованості результатів у роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема: системний аналіз, структурно-функціональний та порівняльний аналіз, статистичні методи, методи експертних оцінок, економіко-математичне та імітаційне моделювання, сценарний аналіз, графічні й табличні методи. Інформаційну базу дослідження сформовано на основі офіційних даних Державної служби статистики України, Пенсійного фонду України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, матеріалів міжнародних організацій, а також результатів власних розрахунків автора. Дисертаційну роботу виконано державною мовою.

Дисертаційну роботу виконано згідно з комплексним планом науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету, зокрема в межах тем: «Цифрові технології для розробки та оптимізації систем управління складними економічними, соціальними і технологічними процесами в умовах новітніх викликів та загроз» (державний реєстраційний номер 0124U004994) та «Впровадження систем автоматизації бізнес-процесів підприємства» (державний реєстраційний номер 0120U04543). У межах зазначених тем здобувачем теоретичні положення доведено до рівня конкретних методик і практичних пропозицій щодо використання цифрових технологій для управління соціальними системами в умовах сучасних викликів і загроз.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливого наукового завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних і прикладних засад трансформації пенсійної системи в умовах цифровізації та соціальної інклюзії, що базуються на принципах соціальної справедливості та індивідуалізації пенсійних прав і спрямовані на підвищення її соціально-економічної ефективності. У межах проведеного дослідження здобувачем особисто отримані такі найбільш значущі наукові здобутки:

вперше:

розроблено механізм оцінювання соціально-економічної ефективності пенсійної системи з урахуванням поведінкових, демографічних і цифрових чинників на основі економіко-математичного моделювання та сценарного аналізу.

удосконалено:

систему детермінант розвитку національної пенсійної системи, яку, на відміну від традиційних класифікацій, розширено за рахунок цифрових та соціально-інклюзивних чинників;

концептуальні засади модернізації національної пенсійної системи, які, на відміну від наявних підходів, базуються на гібридній моделі, що інтегрує солідарні та накопичувальні механізми з цифровими інструментами управління та дає змогу підвищити соціально-економічну ефективність функціонування пенсійної системи;

методичний підхід до оцінювання соціально-економічної ефективності пенсійної системи, який, на відміну від існуючих методик, інтегрує фінансові, демографічні, поведінкові та цифрові чинники й передбачає використання сценарного моделювання для кількісної оцінки наслідків альтернативних напрямів пенсійної політики.

набули подальшого розвитку:

теоретичні положення щодо трактування національної пенсійної системи, які, на відміну від класичних підходів, інтерпретують її як відкриту соціально-економічну систему конфліктного типу, у якій соціально-економічний конфлікт між ключовими групами інтересів виконує адаптаційну та регулятивну функцію;

методичні підходи до оцінювання ефективності недержавного пенсійного забезпечення, які, на відміну від існуючих оцінок, базуються на сценарному моделюванні динаміки активів недержавних пенсійних фондів та їх впливу на коефіцієнт заміщення;

інструментарій сценарного аналізу пенсійної політики, який, на відміну від наявних аналітичних підходів, дає змогу оцінювати траєкторії зміни соціально-економічної напруженості залежно від параметрів фіскальної, соціальної та цифрової політики.

Зміст дисертаційної роботи відповідає темі дослідження та спеціальності – Економіка.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості використання сформованих теоретико-методичних положень і прикладних моделей для удосконалення державної політики у сфері пенсійного забезпечення, підвищення прозорості та ефективності адміністрування, розвитку багаторівневої архітектури пенсійної системи, зниження соціально-економічної напруженості та формування науково обґрунтованих сценаріїв її розвитку.

Результати дослідження знайшли практичне застосування у діяльності ПрАТ «МетЛайф» у межах удосконалення підходів до аналізу та розвитку недержавного пенсійного забезпечення (довідка № 93-В від р.); Головного управління Пенсійного фонду України у Тернопільській області у межах цифрової трансформації пенсійної системи (довідка № 1900-06-01/57076 від 10.12.2025 р.); Факультету комп'ютерних інформаційних технологій Західноукраїнського національного університету у навчальному процесі під час викладання дисциплін «Цифрові технології в бізнесі», «Цифрова економіка», «Управління конфліктами» (довідка № 126-22/2792 від 01.12.2025 р.).

Дисертаційна робота за структурою, змістом, обсягом та кількістю наукових публікацій відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертація є завершеним самостійним

науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному, методичному та прикладному рівнях. Під час розгляду дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності, зокрема ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації, не встановлено.

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 270 сторінок, з них основний текст – 216 сторінок. Робота містить рисунків та 47 таблиць. Список використаних джерел налічує найменування.

Здобувач має 9 наукових публікацій за темою дисертації, з них 5 статей у наукових періодичних виданнях (у тому числі 1 стаття у виданні, проіндексованому у Scopus) та 4 праці апробаційного характеру. Наукові публікації відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії. Загальний обсяг опублікованих праць становить 6,02 д.а. д.а. належить особисто автору). Зокрема:

такті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України за спеціальністю 051 «Економіка»:

1. Башуцький Р. Б. Аналіз стану недержавного пенсійного забезпечення в Україні: проблеми, потенціал та макроекономічний вплив. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. Том 346, № 5, 2025. С. 403–412. DOI: 10.31891/2307-5740-2025-346-5-60. URL: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/2415/2534> (1,01 д. а.)

2. Башуцький Р. Б. Детермінанти національної пенсійної системи. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. № 4(18), 2025. С. 450–458. DOI: 10.32750/2025-0437. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/639/486> (1,12 д. а.)

3. Башуцький Р. Б. Концептуальні основи формування системи пенсійного забезпечення під впливом цифровізації та інклюзії. *Бізнес Інформ*. 2025. № 8. С. 445–453. DOI: 10.32983/2222-4459-2025-8-445-453. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2025-8_0-pages-445_453.pdf (1,12 д. а.)

4. Буяк Л. М., Башуцький Р. Б. Пенсійна система як простір соціально-економічного конфлікту: моделі балансу інтересів. *Агросвіт*. № 21, 2025. С. 86–93. DOI: 10.32702/2306-6792.2025.21.86. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/7915/8045> (0,79 д. а.). Особистий внесок здобувача – 0,4 д.а.: здійснено аналіз пенсійної системи та визначено основні чинники виникнення конфліктів, що дозволило змодельовати моделі балансу інтересів.

статті у наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus:

5. Zadorozhny, Z.-M., Muravsky, V., Zhukevych, S., Khoma, N., Danylyuk, I., & Bashutsky, R. (2024). Financial Sustainability In The Management System Of Enterprises: System Analysis And Formalization Of Assessments In The Conditions Of Sustainable Development. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(59), 234–250. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4592> (1,2 д.а.). Особистий внесок здобувача: здійснення аналізу основних чинників фінансової стійкості, що впливають на управлінську систему підприємства.

які засвідчують апробацію матеріалів конференції:

6.Буяк Л. М., Башуцький Р. Б. Модель ефективної структури національної пенсійної системи. *Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці*: матеріали VIII Міжнародної науково-методичної конференції. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. С. 67–68. (0,21 д.а.). Особистий внесок здобувача – 0,1 д.а.: визначено особливості моделі ефективної структури національної пенсійної системи.

7.Буяк Л.А., Башуцький Р.Б. Позитивні та негативні аспекти процесу цифрової трансформації економіки. У: *Збірник тез доповідей за матеріалами XX Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації»* (м. Тернопіль, ЗУНУ, 2023). С. 666–670. (0,25 д.а.). Особистий внесок здобувача – 0,13 д.а.: визначено особливості цифрової трансформації економіки.

8.Башуцький Р.Б. Соціальна справедливість чи економічна ефективність: дилеми пенсійної системи України. *Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці*: матеріали IX Міжнародної науково-методичної конференції. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. С. 20–22. (0,15 д.а.).

9.Башуцький Р. Б. Недержавне пенсійне забезпечення як інструмент сталого відновлення економіки України. *Цілі сталого розвитку: проблеми і можливості досягнення в Україні та світі*: матеріали VIII Всеукраїнської наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених, 24 жовтня 2025 р., м. Київ. Київ: [Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля], 2025. С. 25–27. (0,17 д.а.).

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Птащенко Олена Валеріївна, докторка економічних наук, професорка, професорка кафедри економічної кібернетики та інформатики Західноукраїнського національного університету Міністерства освіти і науки України. Зауважень немає.

Панасюк Валентина Миколаївна, докторка економічних наук, професорка, в. о. завідувача кафедри аудиту Західноукраїнського національного університету Міністерства освіти і науки України.

Зауваження:

У підрозділі 1.1 у табл. 1.3 подано дефініції поняття «національна пенсійна система» у працях українських і зарубіжних учених. При цьому зауважимо, що після таблиці відсутнє робоче (операційне) визначення, яке автор застосовує надалі у розділах 2–3 (що саме входить у «систему»: солідарний рівень, трансферти, 2–3 рівні, інститути адміністрування, цифрові контури обліку та взаємодії). Доцільним було б після табл. 1.3 зафіксувати окремі особливості системи, що підтверджують подальші висновки для уникнення розбіжностей при моделюванні.

У підрозділі 1.1 на рис. 1.1 представлено рівні національної пенсійної системи. При цьому зауважимо, що рисунок не показує фінансові потоки та інституційну «точку відповідальності» (ПФУ, держбюджет, НПФ/СК життя), через що складніше простежити джерела дефіциту/перерозподілу. Доцільним

було б доповнити рис. 1.1 напрямими руху коштів, описом інституцій та місцем цифрових сервісів (реєстри, е-кабінети, е-ідентифікація).

У підрозділі 3.3 запропоновано індекс конфліктності та систему обмежень у формулах (3.1)–(3.4), а також наведено параметри в табл. 3.16–3.17, описано АНР-оцінювання ваг і побудову регресійної моделі. При цьому зауважимо, що: не визначено правило формування еталонних корисностей U^* для суб'єктів; межі для керованих параметрів та їх “реалістичність” недостатньо прив'язані до фактичних значень табл. 3.16–3.17; АНР подано без розкриття анкети/агрегації матриць; регресійний блок наведено без стандартного статистичного виводу (SE, t, p, R^2 , діагностики). Доцільно було б додати представлені елементи для більшої обґрунтованості дослідження. Також врахування представленого зауваження підвищило б обґрунтованість запропонованих висновків.

Кириленко Сергій Вікторович, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри підприємництва і торгівлі Західноукраїнського національного університету.

Зауваження:

У підрозділі 1.2 у табл. 1.5 наведено структуру джерел доходу осіб 65+ у США. При цьому зауважимо, що в таблиці не зазначено рік, період, конкретне джерело статистики та методологію розрахунку часток (що саме вважається доходом; бруто/нетто; які трансфертні компоненти включені). Доцільним було б, для підвищення обґрунтованості дослідження, додати рік спостереження і джерело, а також опис, які з елементів (I/II/III рівні) є порівнюваними з українськими умовами і як ця структура використовується у подальших рекомендаціях.

У підрозділі 1.2 наведено тотожності для PAYG та зв'язок тягаря пенсійних видатків із макропараметрами у формулах (1.4)–(1.5). При цьому зауважимо, що частина позначень у формулах подана стисло, без однозначних одиниць виміру та без показу, як саме ці компоненти будуть емпірично оцінені для України (які статистичні ряди, як обчислюється dependency ratio/replacement ratio). Доцільним було б додати міні-приклад розкладання (на 1 рік), щоб підсилити верифікованість теоретичного блоку та обґрунтованість подальших висновків.

У підрозділі 3.1 у табл. 3.4 наведено групи цифрового ризику та бар'єри доступу до цифрових пенсійних послуг. При цьому зауважимо, що таблиця має якісний характер і не містить оцінки масштабу кожної групи (частки/чисельності), що ускладнює пріоритизацію політики інклюзії. Доцільним було б додати 2–3 кількісні показники для кожної групи для підсилення обґрунтованості даного елемента дослідження.

У підрозділі 3.1 у табл. 3.6 представлено класифікацію ризиків цифрової трансформації пенсійної системи. При цьому зауважимо, що відсутній управлінський блок: відповідальний орган, процедура контролю, інструмент мінімізації для кожної категорії ризику (кіберзахист, резервування, аудит даних, комунікація з громадянами). Доцільним було б доповнити представлену таблицю колонками, які містять такі елементи як: відповідальність, інструментарій, періодичність моніторингу. Врахування представленого зауваження дозволить оптимізувати та підвищити обґрунтованість управлінських рішень за цим напрямом.

Сагайдак Михайло Петрович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Зауваження:

1. У підрозділі 1.3 (рис. 1.4, с. 67) представлено систему детермінант національної пенсійної системи, включно з технологічно-цифровим блоком. Водночас схема не передбачає чіткого розмежування: екзогенних чинників (зокрема демографічних параметрів), керованих інструментів державної політики (policy levers), зокрема параметрів адміністрування, регуляторних рішень та цифрових механізмів. Крім того, у візуалізації не зафіксовано очікувані напрями впливу (прямий/опосередкований, позитивний/негативний), що дещо ускладнює інтерпретацію причинно-наслідкових зв'язків. Доцільним також є забезпечення узгодженості цифрових компонентів із подальшими емпіричними індикаторами та індексами, що використовуються у розділі 3, що посилює методологічну зв'язаність теоретичної та емпіричної частин дослідження.

2. У підрозділі 1.3 (табл. 1.7, с. 73) систематизовано соціальні та поведінкові детермінанти інклюзивності (довіра, культура заощадження, фінансова грамотність тощо). Водночас не наведено відповідних показників-проксі та джерел їх вимірювання (соціологічні опитування, міжнародні індекси, адміністративні дані тощо). Відсутність операціоналізації зазначених детермінант ускладнює розуміння того, яким чином вони інтегруються до кількісної частини дослідження або чому залишаються поза моделлю. Доцільно було б доповнити таблицю колонкою «Показник / джерело даних» або чітко окреслити, які змінні не включені до моделі, із зазначенням причин.

3. У підрозділі 2.1 (табл. 2.2 і 2.3, с. 90-92) автором наведено показники ринку праці та навантаження за окремі роки, тоді як динаміка узагальнена графічно на рис. 2.1 за 2000-2024 рр. (с. 93). Водночас критерії відбору «контрольних» років у табл. 2.2 і 2.3 не обґрунтовані. В умовах значних воєнних, демографічних та міграційних трансформацій вибір окремих років може впливати на інтерпретацію тенденцій і створювати ризик спрощення динамічної картини. Доцільним було б або винести повний щорічний статистичний ряд у додатках, або чітко обґрунтувати критерії відбору років (реформи, кризи, макроекономічні шоки); позначити періоди з обмеженою порівняльністю даних. Такий підхід підвищив би аналітичну коректність інтерпретації результатів.

Юрченко Олександр Анатолійович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Зауваження:

1. Розширення переліку детермінант за рахунок цифрових та соціально-інклюзивних факторів є логічним і відповідає сучасним тенденціям розвитку соціальної політики. Водночас доцільно було б глибше обґрунтувати ієрархію цих факторів та їх відносну вагомість у загальній системі детермінант, оскільки нині вони подані переважно на концептуальному рівні.

2. У підрозділі 2.2 обґрунтовано поетапність запровадження другого рівня («softstart»). При цьому зауважимо, що не задано конкретний дизайн старту:

траєкторія ставки внеску по роках, охоплення (вікові когорти/сектори), модель адміністрування та джерело покриття перехідного дефіциту. Доцільним було б подати 1–2 сценарії запуску з чітким календарем параметрів і оцінкою перехідної вартості. (с. 117–118).

3. Запропонована гібридна модель, що інтегрує солідарні й накопичувальні механізми з цифровими інструментами управління, загалом відповідає світовій практиці реформування пенсійних систем. У цьому контексті новизна результату потребує більш чіткого акценту саме на унікальних елементах цифрового управління та механізмах їх практичної імплементації, оскільки ідея гібридності як такої вже достатньо широко представлена в наукових дослідженнях.

Учасники дискусії відзначили актуальність теми дослідження, належний теоретико-методичний рівень дисертаційної роботи, практичну значущість отриманих результатів та їх апробацію. Висловлені зауваження й рекомендації мають переважно уточнювально-методичний характер, спрямовані на подальше поглиблення окремих положень дослідження та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» немає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Роману Богдановичу Башуцькому ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

(підпис)

Олена ПТАЩЕНКО